

rojskog epa i njegovih prijašnjih formi uopće (**»Čukotski mit i gijlački ep«**).

Proppovi članci se odlikuju stilskom jednostavnošću i kompozicijskom savršenošću. Iako su nastajali u razdoblju od gotovo trideset i pet godina, u većini slučajeva su i danas relevantni. Njihov teoretski potencijal je s godinama postajao sve značajniji.

Propp s velikom preciznošću pristupa svim problemima, pokazujući neiscrpane mogućnosti, analizirajući mnogobrojna folklorna ostvarenja, a osobito zakone folklornog umjetničkog spoznavanja koji su i danas u središtu pažnje suvremene folkloristike.

Tanja Perić-Polonijo

J. G. Kruglov, Folklorna praktika. Izdatel'stvo »Prosvješčeniye«, Moskva 1979, 96 str.

Priručnik se sastoji iz niza poglavlja koja govore o tome kako valja organizirati folklornu praksu, zapisati folklorno djelo, sastaviti arhiv. Pridodana su mu također i dva upitnika koji mogu poslužiti kao primjeri za sastavljanje upitnika svakog istraživača. Govori se o planu rada skupljača folklorista, o postupcima pri zapisivanju folklornih djela, o mogućnostima bržeg zapisivanja, određuju se oni uvjeti koji omogućuju znanstveno fiksiranje skupljenih tekstova usmenog stvaralaštva.

U novije vrijeme sovjetska se folkloristika susreće s problemima koji su i kod nas prisutni: mnogi su oblici usmenog stvaralaštva iščezli, i to onoliko koliko su iz života nestale pretpostavke i uvjeti za njihovo pojavljivanje i trajanje. Ipak, neke druge vrste nastavit će živjeti u svom suženom okviru, dok će se neke treće pojaviti i razviti. Smjernuju se teme, siže, oblici, postupci, dolaze drugi, veza folkloru i pisane književnosti sve je očitija, veza fol-

klora i masovnih medija komuniciranja također je veoma izražena, mijenja se sastav kazivača ali istodobno i njihovih slušalaca.

Pa ipak, folklor i dalje nastavlja svoj život. Upravo zato, današnjem je istraživaču potrebna dobra priprema prije svakog istraživanja folkloru, a posebno prije terenskog istraživanja. Ovaj priručnik nastoji omogućiti višu profesionalnu razinu, osobito mlađim istraživačima folkloru. U njemu su dane metodičke upute za skupljanje usmenog stvaralaštva, koje mogu pomoći da se što uspješnije provede folklorna praksa i da se uoči suvremeno stanje i značenje usmenog stvaralaštva.

Uzimajući u obzir specifičnosti našeg folkloru, ovaj priručnik može biti veoma koristan i instruktivan i nama u našim istraživanjima folklorne književnosti.

Tanja Perić-Polonijo

Jovan Deretić, Ogledi iz narodnog pesništva, Slovo ljubve, Beograd 1978, 172 str.

Knjiga Jovana Deretića **Ogledi iz narodnog pesništva** izučava našu usmenu književnost iz više različitih aspekata. Prvi njen deo predstavlja interpretaciju poetskog teksta (u trenutku kada je on u određenom obliku fiksiran zapisom). Neki aspekti poetike narodne književnosti osvetljeni su u drugom delu knjige. U poslednjem poglavlju, pod naslovom **Istorija**, autor teži za sveobuhvatnim, dijahronim prikazivanjem fenomena naše narodne književnosti, od njenih prvih zapisa, do klasičnog iskaza u XIX veku.

Ogledi posvećeni strukturalnoj analizi i interpretaciji teksta obuhvataju epske pesme **Ženidba od Zadra Todora** i **Banović Strahinja**.

U osnovi strukture **Ženidbe od Zadra Todora** istraživač vidi model igre — agona. Igra je ovde način na koji se postavlja tema pesme, pri čemu se ona i razvija po nekim

zakonitostima igre. Ambijent agona u pesmi se ostvaruje simetričnim rasporedom protivnika, kroz utvrđena ponavljanja i variranja, kao i paralelizme delova, koji se koriste da bi se opisala turska i srpska strana. Određeni tematsko-kompozicioni blokovi pri tome se podudaraju sa tematsko-sižejnim segmentima, vršeći u pesmi i tačno određene funkcije. Ovakvo harmonično slaganje elemenata autor takođe dovodi u vezu sa pravilima viteške igre. Specifična i izrazita dekorativnost, koja se u pesmi manifestuje kroz boju svatovske odeće, takođe, po mišljenju istraživača, predstavlja vizuelni element viteškog turnira, u čijem se ambijentu sada odvija pesma sa temom ženidbe junaka. Ova analogija sa igrom u pesmi dovodi do određenih ritmičkih pravilnosti, kako u opisu junaka, tako i u načinu odvijanja radnje. Ovakav neuobičajen oblik pesmi, po autorovom mišljenju, dao je pevač od koga je zapisana, a koji uvek pesmi i daje završnu formu. Zanimljivo je tumačenje autorskog lika, koji se, kako smatra Deretić, stvara uporedo sa formiranjem pesme.

U uvodnim delovima ogleda **»Banović Strahinja«** struktura i značenje Deretić predočava različite stavove u vezi sa tumačenjem poslednjih stihova pesme, koji su u nauci izazvali mnogobrojne polemike, pre svega zbog »neobičnosti« banovog »praštanja« s tačke gledišta morala narodne epike. Posmatrajući motive pesme autor dolazi do zaključka da se oni, na nivou značenja, smenjuju po načelu kontrasta. Iz toga sledi da su delovi koji se ne dodiruju u odnosu sličnosti. Istraživač se posebno zadržava na odnosu između drugog i četvrtog dela (epizoda sa dervišom — praštanje, postupak sa ženom — praštanje). Tako se iz strukture radnje pesme banovo praštanje motivije iz analognog odnosa prema dervišu. Prisustvo psihološke motivacije i individualne karakterizacije likova, koje je strano usmenoj epici, Deretić tumači narušavanjem poetike žanra: »Pesnik tu prosto provaljuje epske okvire, razbija cere-

monijal epskog ponašanja«). U ovom postupku prikazivanja likova autor vidi elemente koji udaljavaju od epskog shematizma i približavaju modernijem psihološkom tretmanu likova. Tako se u preplitanju tradicionalnog i novih, pevačevih, senzibiliteta vidi i tumačenje pesme. Time se i banovo praštanje pojavljuje u novom svetlu, kao odstupanje od pravila klasične vukovske pesme. Značaj ovog rada je i u isticanju jedne zaista ljudske univerzalne dimenzije ispitivane pesme, u viđenju autentičnog dodira dvaju bića — banovog i derviševog, utoliko, po mišljenju autorovom, značajnijem, što taj odnos briše veštačke granice koje postoje među narodima.

Drugi deo Deretićeve knjige govori o nekim problemima poetike našeg usmenog pesništva. Između ostalog ovde se govori i o Vukovoj poetici narodne poezije. Da bi prikazao Vukovo shvatanje nekih značajnih problema iz ove oblasti, autor koristi njegove predgovore pesmama i pripovetkama, polemičke članke, napomene i različita druga Vukova zapažanja o osnovnim pitanjima teorije i estetike usmenog pesništva. Po njegovom mišljenju Vuk je pokrenuo značajna pitanja iz ove oblasti, a na mnoga od njih dao i odgovor. Vuk se, kako Deretić ističe, bavio problemima odnosa narodne i umetničke poezije, postanjem narodne pesme i njenim usmenim prenošenjem, kao i problemima pevača, vrednovanjem narodnih pesama, pitanjem žanrova, te odnosom istorije i poezije u usmenoj književnosti.

Ovakav Vukov rad rezultat je pre svega praktične potrebe njegove sakupljačke i izdavačke delatnosti. U svom delovanju on je, kako Deretić smatra, polazio od prirode materijala, shvatanja koja su u narodu postojala o pojedinim vrstama narodnih umotvorima i njihove nepisane poetike. Mada autor ne isključuje Vukovo poznavanje teorijskih shvatanja savremenog doba, mišljenja je da ih Vuk nigde nije eksplicirao. Osnovnu Vukovu zaslugu De-

retić vidi u rešavanju nekih ključnih problema iz ove oblasti književnosti, ali i u pokretanju nekih bitnih pitanja koja tek čekaju na odgovor.

U Hegelovoj **Estetici** Deretić traži odjeke naše usmene epske poezije. On smatra da je svoje, uglavnom negativne, sudove o ovoj oblasti pesničkog stvaranja Hegel formirao na osnovu primera iz naše poezije.

U tekstu **Pesma hronika kao ključ za razumevanje »Gorskog vijenca«** Deretić nastoji da osvetli put od narodne pesme sa temom **Gorskog vijenca: Srpski Badnji veče okolo 1702**, do ostvarenja klasičnog Njegoševog speva. Autor uočava hroničarski način izlaganja u **Gorskom vijencu** koji Njegoš primenjuje upravo koristeći pesmu. On to čini postupkom razbijanja pesme-hronike na niz prizora. Svaki od prizora zatim se obrađuje kao posebna dramska celina. Tako se otkriva neka vrsta transformacije usmene pesme u umetnički spev.

U poslednjem delu knjige Deretić nastoji da da pregled podele usmene književnosti po vrstama. U ovom radu korišćena su već neka od ranijih nepotpunih ispitivanja iz ove oblasti. Iako tekst pretenduje na sintetičnost, njime uglavnom nije obuhvaćeno srpskohrvatsko jezičko područje u celini. Zato je ostao fragmentaran i nepotpun.

Posmatrana u celini knjiga je heterogena po problematici koju obuhvata, a tekstovi u njoj nejednaki po kvalitetu. Analize pojedinih pesama će ostati zapamćene ne samo zbog činjenice što su zahvati ove vrste kod nas retki nego i stoga što su to zaista briljantne interpretacije. Zanimljivi su i neki drugi radovi, posvećeni pojedinačnim i parcijalnim problemima. Najmanje interesantni su, međutim, oni delovi knjige u kojima se pretenduje na sagledavanje nekih opštih problema u usmenoj književnosti.

Sudeći po svemu **Ogledi iz narodnog pesništva** predstavljaju značaj-

jan doprinos ispitivanju različitih aspekata u ovoj oblasti istraživanja.

Zoja Karanović

Hatidža Krnjević, Živi palimpsesti ili o usmenoj poeziji, Nolit, Beograd 1980, 312 str.

Knjiga **Živi palimpsesti ili o usmenoj poeziji** Hatidže Krnjević predstavlja autoričin izbor vlastitih tekstova koji su nastali u toku petnaestogodišnjeg bavljenja usmenom književnošću ili tačnije usmenim pjesništvom i njegovim odjekom u djelu Ive Andrića i Petra Kočića. Pretežan broj od ukupno trinaest tekstova ima za predmet razmatranja baladu, kojom se autorica i mimo ove knjige najviše bavila. Dva teksta preneseni su iz autoričinih knjiga-antologija o ovoj pjesničkoj vrsti: tekst o **Hasanaginici** čini jedno od centralnih poglavlja u **Knjizi o baladama** antologije **Usmene balade Bosne i Hercegovine** (Sarajevo 1973), a tekst **O našim narodnim baladama** predgovor je izboru balada sa jugoslavenskog prostora (**Antologija narodnih balada**, Beograd 1978). U preostala četiri teksta o baladi autorica se bavi odnosom Vuka Karadžića prema pjesmama »na međi« te Laze Kostića prema pjesmi **Smrt Omera i Merime**, a zatim tekstom i kontekstom balade o Morićima te najzad pjesmom **Jetrvica adamsko koleno**. U tri teksta autorica se zanima epskim junacima Alijom Đerzelezom i Talom Ličaninom, a u dva je predmet proučavanja **Erlangenski rukopis**. Konačno, u dva teksta autorica se ne bavi izravno nego tek posredno usmenom književnošću: u prvom je riječ o odnosu Ive Andrića prema Vuku Karadžiću, a u drugom o Kočićevu junaku Simeunu Đaku, s obzirom na usmeno kazivanje kao književni postupak.

Tekstovi o baladi, kojom se autorica najdulje i najtemeljitiije bavila, ali također i drugi tekstovi u ovoj knjizi, nalaze se u tematskom suodnosu iz kojeg je proistekla poja-